

**Türkiye’de Toplanma
ve Örgütlenme
Özgürlüğü Hakları,
Kolektif Eylem ve
İnsan Dayanışmasının
Karşılaştığı Varoluşsal
Tehditlere İlişkin
Rapor**

Türkiye’de Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüğü Hakları, Kolektif Eylem ve İnsan Dayanışmasının Karşılaştığı Varoluşsal Tehditlere İlişkin Rapor

Gençlik Örgütleri Forumu (GoFor)

tarafından

Birleşmiş Milletler Barışçıl Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüğü Özel Raportörü’ne

16 Haziran 2025 tarihinde

sunulmuştur.

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	3
Türkiye’deki Siyasal Bağlam ve Otoriter Yönelme.....	4
Gençlerin Hareketleri ve Devlet Baskısı.....	5
Daralan Sivil Alan ve Finansal Araçsallaştırma.....	8
Örgütlenme ve Toplanma Özgürlüğünü Zayıflatan Hukuki ve Politik Eğilimler.....	10
Gençlik Direnişi ve Stratejik Uyumlanmalar.....	15
Öneriler ve İleriye Yönelik Yol Haritaları.....	17
Türkiye Hükümeti’ne yönelik olarak:.....	17
Uluslararası bağışçılar ve kalkınma ajanslarına yönelik olarak:.....	18
Birleşmiş Milletler Sistemi ve Özel Raportör’e yönelik olarak:.....	18
Sonuç ve Değerlendirme.....	19

Giriş

1. Bu rapor, Birleşmiş Milletler (BM) Barışçıl Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüğü Hakları Özel Raportörü tarafından BM Genel Kurulu’nun 80. oturumunda sunulacak tematik rapora katkı sunmak amacıyla hazırlanmıştır. Rapor, 2025 yılına odaklanarak Türkiye’de gençlerin öncülük ettiği hareketlenmelerin ve sivil alanın karşı karşıya olduğu varoluşsal tehditlere dair ülkeye özgü bir bakış sunmayı hedeflemektedir.
2. 2025 yılı, küresel sivil toplum alanı açısından kritik bir dönüm noktası olmuştur. Başlıca bağışçıların ani şekilde desteğini çekmesi ve yardımların eşzamanlı olarak güvenlik ve savunma gündemlerine yönlendirilmesiyle, uluslararası mali destek yapısının eşi benzeri görülmemiş çöküşü yaşanmış; bu durum, dünya genelindeki sivil toplum aktörlerini varoluşsal tehditlerle karşı karşıya bırakmıştır. Bu çöküşün en somut etkisi ise Türkiye’de gençlerin günlük yaşamlarında hissedilmiştir. Daralan sivil alan, giderek kötüleşen demokratik düzen ve devlet eliyle yürütülen baskı kampanyasıyla karşı karşıya kalan Türkiye’deki gençler, bir yandan demokratik hareketlenmenin öncüsü haline gelirken, diğer yandan da devlet şiddeti ve kurumsal baskının başlıca hedefi olmuşlardır.
3. Türkiye Ulusal Gençlik Konseyi olan Gençlik Örgütleri Forumu (GoFor) tarafından sunulan bu rapor, Türkiye’de barışçıl toplanma ve örgütlenme özgürlüğü haklarının hızla kötüleşen durumuna, özellikle de gençlerin deneyimlerine ve mücadelelerine odaklanarak ışık tutmayı amaçlamaktadır. 19 Mart 2025’te İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu’nun tutuklanmasının ardından başlayan gençlik öncülüğündeki kitlesel protestoları merkeze alan rapor, gençlerin artan otoriterliğe karşı demokratik değerleri ve sivil özgürlükleri savunmak için nasıl harekete geçtiğini incelemektedir. Ayrıca bu hareketliliğin hükümet tarafından nasıl sistematik bir şekilde damgalandığını, kriminalize edildiğini ve şiddetle bastırıldığını; bu gelişmelerin, uluslararası fon akışlarının çöküşü, güvenlik odaklı politikaların yoğunlaşması ve gençlerin katılımını garanti altına alması gereken kurumsal mekanizmaların aşınması gibi daha geniş yapısal sorunlarla nasıl kesiştiğini ortaya koymaktadır.
4. Son on yıl içinde Türkiye’de gençler çok boyutlu bir dışlanmaya maruz kalmıştır: ekonomik olarak dışlanmış, siyasi olarak susturulmuş ve yaşamlarını doğrudan etkileyen karar alma süreçlerinden yapısal biçimde uzak tutulmuşlardır. Gençlik alanlarının kapatılması, seçilmiş yerel yöneticilerin ve üniversite yöneticilerinin yerine kayyum atanması, gençlik programlarının finansmanının kesilmesi yalnızca sivil topluma yönelik bir saldırıyı değil, aynı zamanda ülkenin en politik bilinçli kuşağını etkisizleştirmeye yönelik kasıtlı bir çabayı yansıtmaktadır. Bu çabalar, özellikle gençler tarafından dile getirilen muhalefeti ulusal güvenliğe tehdit olarak gören baskıcı bir yasal ve politik çerçevenin güçlendirilmesiyle desteklenmektedir.
5. Bu rapor, Türkiye’deki gençlerin deneyimini, küresel ölçekte yaşanan demokratik gerileme ve sivil alanın daralması bağlamında ele almaktadır. Ülke genelindeki gençlik

örgütlerinden toplanan birinci elden belgeler, saha raporları ve verilerden yararlanarak, gençlerin öncülük ettiği örgütlenmeler üzerinde artan mali, bürokratik ve siyasi baskıların çok katmanlı etkilerini analiz etmektedir. Aynı zamanda ortaya çıkan direniş biçimlerini, kolektif hayatta kalma stratejilerini ve uluslararası dayanışma ile koruma olanaklarını da ortaya koymaktadır.

6. Dünyanın dört bir yanında gençler demokrasi, iklim adaleti, toplumsal cinsiyet eşitliği ve sosyal adalet için ayağa kalkarken, Türkiye’de gençlerin örgütlenme altyapısının tasfiye edilmesi yalnızca ulusal bir kriz değil, aynı zamanda küresel bir uyarıdır. Demokrasinin geleceği, gençlerin kolektif eyleminin korunmasına ve güçlendirilmesine bağlıdır. Birleşmiş Milletler’in 80. yılında, barışçıl toplanma ve örgütlenme özgürlüğü haklarına olan bağlılığını yeniden ve açıkça teyit etmesi gerekmektedir. Bunu yaparken de bu hakları isteğe bağlı idealler olarak değil, tüm diğer insan haklarının temelini oluşturan ilkeler olarak görmelidir.

Türkiye’deki Siyasal Bağlam ve Otoriter Yönelme

7. Türkiye’de demokratik kurumların aşınması son on yılda ciddi biçimde hız kazanmış ve özellikle gençler açısından sivil katılımı son derece kısıtlayıcı ve güvenlik odaklı bir ortam yaratmıştır. 2016 darbe girişiminin ardından ilan edilen olağanüstü hal döneminden bu yana, Türk hükümeti kurumsal yapıyı sistematik olarak yeniden yapılandırarak yürütme yetkisini merkezileştirmiş, denge-denetleme mekanizmalarını ortadan kaldırmış ve muhalefeti bastırmıştır. OHAL döneminde 1.500’ü aşkın sivil toplum örgütünün kapatılması, giderek otoriterleşen bir yönetim modelinin zeminini oluşturmuş; bu modelde özellikle gençler tarafından ifade edilen her türlü muhalif görüş, çoğu zaman ulusal güvenliğe tehdit olarak yaftalanmıştır¹.
8. Bu otoriter yönelimin temel özelliklerinden biri, seçilmiş belediye başkanlarının ve üniversite rektörlerinin yerine devlet tarafından kayyum atanması olmuştur. Üniversitelerin kendi rektörlerini seçme yetkisini kalıcı olarak ortadan kaldıran 703 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin (2018) kullanılması, yükseköğretim alanını siyasal denetimin bir aracı hâline getirmiştir. Rektör atama politikası yalnızca kurumsal özerkliği zayıflatmakla kalmamış, aynı zamanda katılımcı yönetim ve akademik özgürlük talep eden öğrenci gruplarının öncülüğünde üniversite kampüslerinde yaygın protestoları da tetiklemiştir.
9. Güç yoğunlaşması, aynı zamanda parlamento mekanizmalarının ve denetim kurumlarının zayıflatılmasıyla paralel bir şekilde ilerlemiştir. Örneğin, gençlik örgütleri tarafından parlamento komisyonlarına sunulan—özellikle gençlik hakları, eğitim ve

¹ Uluslararası Af Örgütü (Temmuz 18, 2018). The State of Emergency has ended but urgent measures are now needed to reverse the roll back of human rights [Olağanüstü hal sona ermiş olsa da, insan haklarındaki gerilemeyi tersine çevirmek için acil önlemler alınması gerekmektedir].

https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2018/07/turkey-state-of-emergency-lifted/?utm_source=chatgpt.com

sivil katılım konularındaki—önerilerin nadiren dikkate alındığı bildirilmektedir². Gençlik gelişim programlarına ayrılan bütçeler reel anlamda sürekli olarak azaltılmış; mevcut sınırlı kaynaklar ise çoğunlukla hükümete yakın derneklere (GONGO’lara) yönlendirilmiş, demokratik değerleri savunan bağımsız gençlik örgütleri ise dışlanmış³.

10. Bu siyasi bağlam, gençlerin kamusal yaşama katılımı üzerinde doğrudan ve ürkütücü bir etki yaratmıştır. Gençlik alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının çoğu, özellikle ulusal düzeyde, karar alma platformlarına erişimlerinin tamamen kesildiğini belirtmektedir. Yerel gençlik merkezlerinin kapatılması, etkinlikler için izin verilmemesi ve yasal statünün sürdürülmesine ilişkin artan bürokratik yükümlülükler, gençlerin öncülük ettiği birçok inisiyatif kayıtlı dışı ya da güvencesiz çalışma biçimlerine itmiştir⁴.
11. Durumu daha da ağırlaştıran bir diğer unsur ise, devlet söyleminde yaşanan normatif kaymadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, LGBTI+ kapsayıcılığı, çevresel adalet ve demokratik katılım gibi hak temelli konular etrafında örgütlenen gençler, rutin olarak “yabancı gündemlere hizmet etmek” veya “toplumu kutuplaştırmak”la suçlanmaktadır. Bu söylem, yasal kısıtlamaları, gözetimi ve cezai kovuşturmaları meşrulaştırmak amacıyla bilinçli olarak kullanılmakta ve kamu kurumlarının, birliği ya da ulusal güvenliği koruma iddiası altında gençlerin ifade özgürlüğünü aktif şekilde bastırdığı bir ortam yaratmaktadır⁵.
12. Tüm bu gelişmeler bir araya geldiğinde, Türkiye’deki gençler yalnızca siyasal olarak marjinalleştirilmemiş, aynı zamanda sistematik olarak hedef haline getirilmiştir. Mevcut siyasi ortam, gençlerin katılımına yönelik kurumsal yolları fiilen kapatmış ve muhalefeti giderek kriminalize edilen alanlara itmiştir. 19 Mart 2025 protestoları ve sonrasında yaşanan devlet baskısı da tam bu otoriter yapı içinde değerlendirilmelidir: bunlar münferit olaylar değil, demokrasi, eşitlik ve adalet talep eden bir kuşağın siyasal iradesini bastırmaya yönelik kasıtlı bir politikanın sonucudur.

Gençlerin Hareketleri ve Devlet Baskısı

13. Türkiye’de gençler, derinleşen otoriterlik iklimi içerisinde demokratik değerlerin ve sivil özgürlüklerin başlıca savunucuları olarak öne çıkmıştır. Son birkaç yılda gençler, özellikle üniversite özerkliği, siyasal temsil, çevresel yıkım ve ekonomik güvencesizlik gibi sistematik adaletsizliklere karşı giderek daha fazla harekete geçmiştir. Bu hareketlenmeler, katılım için var olan kurumsal kanalların ortadan kaldırılmasıyla

² Gençlik Örgütleri Forumu. (2025). Türkiye’deki Gençlik Örgütlerinin İhtiyaç Analizi Raporu. https://go-for.org/yayinlar/#flipbook-df_20721/3/

³ Gençlik Örgütleri Forumu. (2024). Gençlik ve Spor Bakanlığı 2025 Bütçesi hakkında bilgi notu. https://go-for.org/yayinlar/#flipbook-df_20321/3/

⁴ Gençlik Örgütleri Forumu. (2025). Türkiye’deki Gençlik Örgütlerinin İhtiyaç Analizi Raporu. https://go-for.org/yayinlar/#flipbook-df_20721/3/

⁵ Gençlik Örgütleri Forumu. (2024). Paydaş Raporu: Türkiye Cumhuriyeti Evrensel Periyodik İnceleme 4. Döngüsü. https://go-for.org/yayinlar/#flipbook-df_20337/1/

oluşan boşluğu sıklıkla doldurmuştur. Ancak devletin bu hareketlere yanıtı diyalogla değil; kriminalizasyon, caydırıcılık ve şiddet stratejisiyle şekillenmiştir.

14. Bu durumun en çarpıcı örneği, 19 Mart 2025’te İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu’nun tutuklanmasının ardından patlak veren ve gençlerin öncülük ettiği protesto dalgası olmuştur. Türkiye’deki gençler, zaten uzun süredir kemer sıkma politikaları altında derin yoksulluk, kadınlara, LGBTI+ topluluklarına ve azınlıklara yönelik sistematik ayrımcılık ve devlet tarafından atanan kayyumlar yoluyla oy hakkının fiilen gasp edilmesi gibi çok yönlü adaletsizliklerle karşı karşıyaydı. Ekonomik zorluk, siyasal dışlanma ve yapısal eşitsizliklerle yüklenmiş bir kuşak için, 19 Mart 2025’te Ekrem İmamoğlu’nun tutuklanması, demokratik normlara ve temel haklara yönelik uzun süredir devam eden kurumsal kayıtsızlığın simgesine dönüştü.
15. Buna karşılık olarak, gençler ve üniversite öğrencileri demokrasi, adalet, hukukun üstünlüğü, temel özgürlükler ve sosyo-ekonomik haklar için ülke genelinde gerçekleşen bir seferberliğin merkezinde yer aldı. Türkiye’nin neredeyse her ilinden gençler, orantısız polis müdahalesi, keyfi gözaltılar ve süregelen baskılara rağmen evrensel değerleri savunmak için sokaklara çıktı. Akademik kurumlar içinde ise öğrenciler, koordineli boykotlar başlatarak demokratik gerilemenin normalleştirilmesini kabul etmediklerini açıkça ve kolektif bir şekilde ortaya koydular; sivil ve kurumsal hesap verebilirliğin yeniden tesis edilmesi çağrısında bulundular.
16. Bu hareketliliğe devletin yanıtı, sert bir baskı kampanyasıyla tanımlandı. Kolluk kuvvetleri tarafından fiziksel şiddet uygulandığı, orantısız ve aşırı miktarda biber gazı kullanıldığı, kimyasal maddelerle karıştırılmış tazyikli su sıkıldığı ve plastik mermilerin vücudun hassas bölgelerini hedef alacak şekilde kasıtlı olarak kullanıldığına dair raporlar ortaya çıktı. Gösterilerin en yoğun yaşandığı 19-23 Mart 2025 tarihleri arasında, çoğunluğu gençlerden oluşan 1.133 kişi gözaltına alındı.
17. Bu gözaltılar, çoğu zaman protestolarda öncü ya da görünür roller üstlenen gençlere yönelik hedefli polis baskınlarıyla başlamıştır. Gözaltına alınanlar arasında, Gençlik Örgütleri Forumu (GoFor) temsilcilerinin de yer aldığı gençlik örgütü üyeleri bulunmaktadır. Bu kişilerin birçoğu gözaltında onur kırıcı muameleye maruz kalmıştır. Özellikle genç kadınları hedef alan, detaylı çıplak arama uygulamaları ve cinsel şiddet vakaları belgelenmişti. Bu durum, Türkiye’nin uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülüklerinin açık bir ihlalidir.
18. 22 yaşındaki üniversite öğrencisi Esila Ayık’ın durumu bu baskının simgesel örneklerinden biridir. Kronik kalp ve böbrek rahatsızlıkları bulunmasına rağmen Ayık, protestolar sırasında gözaltına alınmış ve haftalarca tutuklu kalmıştır. Ayık’ın durumu, siyasetçiler ve insan hakları savunucuları tarafından geniş çapta gündeme taşınmış; hükümetin barışçıl gençlik hareketlerine yönelik orantısız ve cezalandırıcı yaklaşımının bir sembolü hâline gelmiştir.

19. Benzer şekilde, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Gençlik Kolları Genel Başkanı Cem Aydın da siyasi ifadeleri nedeniyle yargı tacizine maruz kalmaktadır. “Kamu görevlisine hakaret” ve “terörle mücadelede görev almış kişileri hedef göstermek” suçlamalarıyla yargılanan Aydın, yalnızca eleştirel bir paylaşımı retweetlediği için cezai takibe uğramaktadır. İddianamede, 5 yıl 4 aya kadar hapis cezası ve kamu görevinden men edilmesini içeren siyasi bir yasak talep edilmektedir. Bu dava, hükümetin örgütlü genç muhalefeti yasal baskı ve terörle mücadele söyleminin araçsallaştırılması yoluyla susturma stratejisini açıkça ortaya koymaktadır.
20. Fiziksel baskının yanı sıra, gençlerin örgütlenme için kullandığı dijital altyapı da doğrudan hedef alındı. Gençlik ve kadın örgütleri ile bağımsız medya kuruluşlarını hedef alan erişim kısıtlamaları X’e (eski adıyla Twitter) uygulandı. 5651 Sayılı Kanun’un 8/A maddesi kapsamında, “milli güvenlik ve kamu düzeninin korunması” gerekçesiyle 53 gençlik örgütünün hesabı askıya alındı ya da erişilemez hâle getirildi. Bu durum sonucunda, çoğunluğu gençlerden oluşan 500.000’den fazla kişi; protesto güvenliği rehberleri, hukuki destek kaynakları ve siyasi açıklamalar gibi kritik bilgilere hukuka aykırı biçimde erişimden mahrum bırakıldı. Bu dijital baskılara ek olarak uygulanan bant daraltma yöntemi, protestolar sırasında gerçek zamanlı iletişimi ve çevrimiçi koordinasyonu ciddi şekilde engelledi.
21. Gençlere yönelik baskı, gündelik yaşamın alanlarına da yayıldı; özellikle devlet tarafından sağlanan barınma hizmetleri bir baskı aracı olarak kullanıldı. Mart ayındaki protestolarla bağlantılı olarak, Kredi ve Yurtlar Kurumu (KYK) yurtlarında kalan öğrenciler disiplin soruşturmalarına maruz bırakıldı. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi’nde 11 öğrenci hakkında soruşturma açıldı; barışçıl gösterilere katılan beş öğrenci yurtlarından atıldı.
22. Öğrenciler, yurt yetkilileri tarafından resmi olarak yurttan atılmamak için “gönüllü olarak ayrılmaları” yönünde baskı gördüklerini bildirmiştir. Benzer bir durum Hatay’da da yaşanmıştır; Mustafa Kemal Üniversitesi öğrencisi Görkem Akşit, özel bir WhatsApp grubunda protestoyla ilgili bir paylaşım yaptığı gerekçesiyle yurttan atılmıştır. Bu vakalar, temel bir hak olan barınmanın, muhalefeti bastırmak ve gençleri siyasi katılımlarından dolayı cezalandırmak amacıyla nasıl araçsallaştırıldığını gözler önüne sermektedir.
23. Hükümetin gençlik aktivistlerini hedef alması, 1 Mayıs 2025 öncesinde daha da tırmandı. İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde önleyici ev baskınları düzenleyen güvenlik güçleri; gençlik örgütleri, sendikalar ve sol siyasi kolektiflere mensup 150’den fazla kişiyi gözaltına aldı.
24. 1 Mayıs günü, yalnızca İstanbul’da 400’ün üzerinde kişi yetkililer tarafından gözaltına alındı. Polis müdahalesi, özellikle Beşiktaş ve Şişli gibi merkezi ilçelerde yoğunlaşan biber gazı kullanımı ve fiziksel şiddetle yine orantısız güç kullanımına sahne oldu. Bu kitlesel gözaltılar, hükümetin gençlik muhalefetine yönelik yaklaşımının sürekliliğini

gözler önüne sermektedir: önleyici kriminalizasyon, ayırım gözetmeyen şiddet ve gelecekteki hareketlenmeleri caydırmayı amaçlayan kolektif cezalandırma.

25. Bu baskılar siyasal bir boşlukta gerçekleşmedi. GoFor’un sivil ve siyasi haklara ilişkin raporunda da belgelendiği üzere, Türkiye’de genç aktivistler, muhalif bir görüş ifade etmenin bile suç unsuru sayılabildiği bir ortamda faaliyet göstermektedir⁶. Barışçıl protestolar rutin olarak kamu düzenini bozmakla eş tutulmakta; WhatsApp grupları üzerinden örgütlenmek ya da sosyal medyada protesto içerikleri paylaşmak gibi dijital örgütlenme girişimleri, cezai soruşturmalara gerekçe olarak kullanılmaktadır.
26. Mart protestolarının ardından yaşanan baskı dalgası, 2021–2022 yıllarındaki Boğaziçi Üniversitesi protestoları gibi önceki baskı döngülerinin bir tekrarını andırmaktaydı. O dönemde, siyasi atamayla gelen bir rektörü protesto eden öğrenciler gözaltılar, cezai soruşturmalar ve öğrenci kulüplerine getirilen yasaklarla karşılaşmıştı. Ancak Mart 2025’teki dalga iki önemli açıdan öne çıkmaktadır. Birincisi, bu hareket son derece merkezizetsizdi: merkezi bir koordinasyon olmamasına rağmen, gençler ülke genelinde eşzamanlı olarak harekete geçti; çoğu zaman anonim ağlar ve gayriresmî koalisyonlar aracılığıyla. İkincisi ise, taleplerin açık biçimde siyasal oluşuydu: yalnızca seçilmiş bir belediye başkanının serbest bırakılması değil, aynı zamanda demokratik süreçlerin yeniden işler hâle getirilmesi, üniversite özerkliğinin korunması, kararnamelerle yönetimin sona erdirilmesi ve sosyo-ekonomik refahın sağlanması talep ediliyordu.
27. Bu talepleri dikkate almak yerine, hükümet baskıcı tutumunu daha da sertleştirdi. İçişleri Bakanlığı açıklamalarında gençlik protestoları “yabancı fonlu gruplar tarafından kışkırtılan provokasyonlar” olarak tanımlandı; iktidara yakın medya organları ise öğrenci aktivistleri “terör sempatzanı” olmakla suçladı. Bu söylemin somut sonuçları oldu: Gençlik örgütleyicileri ve aileleri, artan gözetim, polis tarafından ev ziyaretleri ve yurtlardan ya da üniversitelerden atılma tehditleriyle karşı karşıya kaldıklarını bildirmektedir.
28. Ayrıca, protestolarla ilgili olarak hukuki destek, belgeleme veya kamuya yönelik savunuculuk çalışmaları yürüten sivil toplum kuruluşları da hedef alındı. Bazıları idari denetimlerle karşı karşıya kalırken, bazıları ise medya karalama kampanyaları ve sosyal medya sansürü nedeniyle kamusal görünürlüklerini kaybetti. Bu baskılar, birçok gençlik grubunun faaliyetlerini askıya almasına ya da görünürlüğü azaltarak aktivizme devam edebilmek için informal örgütlenme modellerini benimsemeye itti.
29. Özetle, Mart 2025 protestoları ve sonrasında yaşananlar, Türkiye’de gençlerin örgütlenme, toplanma, kolektif eylem ve dayanışma haklarının karşı karşıya olduğu varoluşsal tehdidin çarpıcı bir tablosunu sunmaktadır. Demokratik iradenin ifadesi olarak başlayan bu hareket, gençleri siyasal aktörler olarak susturmayı, cezalandırmayı

⁶ Gençlik Örgütleri Forumu. (2024). Türkiye’deki Gençlerin Medeni ve Siyasal Hakları Raporu: BM İnsan Hakları Komitesi 142. Oturum Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi.. https://go-for.org/yavinlar/#flipbook-df_19830/1/

ve gayrimeşrulaştırmayı hedefleyen bir devlet baskı mekanizmasıyla karşılaşmıştır. Bu baskının sonuçları yalnızca bireysel hak ihlalleriyle sınırlı kalmamakta; gençlerin siyasal öznesine ve ülkedeki demokratik ve barışçıl katılımın geleceğini doğrudan etkilemektedir.

Daralan Sivil Alan ve Finansal Araçsallaştırma

30. Türkiye’de örgütlenme özgürlüğü yalnızca doğrudan baskı yoluyla değil, aynı zamanda giderek daha düşmanca hâle gelen finansal ve idari koşullar nedeniyle de tehdit altındadır. Özellikle hak temelli, özerk ya da muhalif bir perspektife sahip gençlik örgütleri için varlığını sürdürebilmek yapısal bir mücadeleye dönüşmüştür. Bu örgütlerin faaliyet gösterdiği siyasi ve bürokratik ortam; ayrımcı fonlama uygulamaları, araçsallaştırılmış denetimler ve hem yerel hem de uluslararası kaynaklara yönelik kısıtlamalarla şekillenmektedir.
31. Avrupa hükümetlerinin önemli düzeyde kaynaklarını başka alanlara kaydırması ve çok taraflı destek mekanizmalarının zayıflaması da dahil olmak üzere, uluslararası yardım sistemlerinde yaşanan bozulma, gençlik sivil toplumunu ciddi şekilde etkilemiştir. Bu durum, taban örgütlerinin alternatif finansman kaynaklarına erişimini son derece kısıtlamış ve halihazırda baskı altındaki yerel ortamda kırılğanlıklarını daha da derinleştirmiştir.
32. Türkiye’deki kamu finansmanı mekanizmaları, hükümetin ideolojik veya politik çizgisine uymayan gençlik örgütlerini sistematik olarak dışlamaktadır. Türkiye’deki gençlik örgütlerinin %82’sinin hiçbir kamu finansal desteği almadığı ortaya konmuştur; destek alan az sayıdaki örgüt ise bu desteği genellikle siyasetten uzak ya da devlete uyumlu programlar yürütme şartıyla elde etmektedir⁷. Bu durumu daha da ağırlaştıran bir diğer unsur ise, gençlik gruplarını veya platformlarını kurumsal destekten yararlanabilecek meşru aktörler olarak tanıyan bir hukuki statünün bulunmamasıdır.
33. LGBTI+ bireylerin öncülük ettiği ya da bu gruplara odaklanan, etnik azınlıklara yönelik çalışan veya siyasi açıdan eleştirel gençlik grupları, belediye ya da ulusal düzeydeki hibe programlarından neredeyse tamamen dışlanmaktadır. Ayrıca, devlet kanalları (örneğin Gençlik ve Spor Bakanlığı) aracılığıyla açılan proje destek çağrıları da, çoğu zaman bağımsız veya taban örgütü niteliğindeki gençlik inisiyatiflerini yapısal olarak dışlayacak şekilde tasarlanmaktadır. Bu tür çağrılarda, daha önce tamamlanmış projelerin olması, yüksek eş finansman oranları ve özel sektör mantığını yansıtan—ancak sivil toplumun gerçekleriyle uyuşmayan—kriterler aranmaktadır⁸.
34. Finansal dışlanmanın yanı sıra, gençlik örgütleri faaliyetlerini resmileştirmek veya temel bir yasal statüye erişmek istediklerinde sıklıkla kapsamlı bürokratik engellerle

⁷ Gençlik Örgütleri Forumu. (2025). Türkiye’deki Gençlik Örgütlerinin İhtiyaç Analizi Raporu. https://go-for.org/yayinlar/#flipbook-df_20721/3/

⁸ Gençlik Örgütleri Forumu. (2024). Gençlik ve Spor Bakanlığı 2025 Bütçesi hakkında bilgi notu]. https://go-for.org/yayinlar/#flipbook-df_20321/3/

karşılaşmaktadır. Kayıt süreçleri şeffaf değildir ve uygulamada tutarsızlık göstermektedir. Bazı durumlarda başvurular gerekçesiz şekilde askıya alınmakta ya da reddedilmektedir. Kamu alanı kiralama, eğitim materyali basımı ya da açık hava etkinliği düzenleme gibi rutin faaliyetler ön izin ve denetime tabi tutulmaktadır. Birçok gençlik örgütü, sosyal etkinliklerinin yerel yetkililerce habersiz denetimlere maruz kaldığını; bazı durumlarda bunun idari para cezalarıyla ya da polis tutanaklarıyla sonuçlandığını bildirmişti⁹.

35. Daha endişe verici olan ise, yurtdışından fon alan dernekler için getirilen denetim ve raporlama yükümlülüklerinin birer yıldırma aracına dönüşmesidir. Kuruluşlardan, bağışçı anlaşmalarının tüm ayrıntılarını—yürütülecek faaliyetlerden yapılacak harcamalara kadar—açıklamaları istenmekte; aksi hâlde kapatılma tehdidiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu tür uygulamalar caydırıcı bir etki yaratmakta ve yeni ya da marjinalleştirilmiş gençlik aktörlerinin kamusal yaşama katılımını engellemektedir. Bu nedenle birçok grup, görünürlüklerini ve uzun vadeli sürdürülebilirliklerini sınırlama pahasına, faaliyetlerini informal biçimde sürdürmeyi tercih etmektedir¹⁰.
36. Mart 2025 protestolarının ardından, hükümet politikalarına yönelik eleştirel duruşlarıyla bilinen en az dokuz gençlik örgütü, misilleme amaçlı mali denetimlere veya hedefli denetim süreçlerine tabi tutuldu. Bu denetimler, resmi şikayetlere ya da usulsüzlük göstergelerine dayanarak başlatılmadı; aksine, örgütsel kapasiteyi zayıflatmak ve siyasi aktivizmi caydırmak amacıyla yürütülen daha geniş kapsamlı bir stratejinin parçası olarak görünmektedir. Bazı durumlarda, gözaltındaki protestocularla dayanışma içeren kamuya açık açıklamaların ardından, yerel idareler tarafından daha önce taahhüt edilen mali desteklerin geri çekildiği bildirilmiştir.
37. Bu tablo, sivil toplumun devlet eliyle kuşatılmasına yönelik daha geniş kapsamlı bir stratejiyle daha da pekiştirilmektedir. Hükümete yakın gençlik vakıfları ve örgütleri yoğun şekilde fonlanmakta ve gençlik çalışmasının meşru yüzü olarak öne çıkarılmaktadır. Bu yapılar politika yapım süreçlerinde yer almakta, devlet hibelerini dağıtmakta ve medya anlatılarını büyük ölçüde şekillendirmektedir. Öte yandan, bağımsız gençlik örgütleri görünürlükten, meşruiyetten ve karar alma süreçlerine erişimden sistematik biçimde mahrum bırakılmaktadır.
38. 2025 yılında ABD ve AB destekli programların ani şekilde azaltılmasıyla kendini gösteren küresel mali yardım ekosisteminin çöküşü, Türkiye’deki gençlik sektörü açısından özellikle yıkıcı sonuçlar doğurmuştur. Daha önce iklim adaleti, azınlıkların kapsayıcılığı ve ayrımcılıkla mücadele gibi alanlarda uluslararası destekle faaliyet yürüten gençlik inisiyatifleri, programlarını iptal etmek veya faaliyetlerini tamamen durdurmak zorunda kalmıştır. Bu durum, özel bağışçılardan kaynak sağlama

⁹ Gençlik Örgütleri Forumu. (2025). Türkiye’deki Gençlik Örgütlerinin İhtiyaç Analizi Raporu. https://go-for.org/yayinlar/#flipbook-df_20721/3/

¹⁰ A.g.e..

altyapısına ya da kapasitesine sahip olmayan taban örgütlenmeleri ve bölgesel gençlik oluşumlarını orantısız biçimde etkilemiştir.

39. Ayrıca, yurtdışından fon alan örgütler giderek artan bir kuşku ve gayrimeşrulaştırma ile karşı karşıya kalmaktadır. Yeni bir yasa tasarısı dalgası, uluslararası destek alan örgütleri “etki ajanı” olarak damgalamayı amaçlamakta; bu yaklaşım, diğer otoriter rejimlerde uygulanan kısıtlayıcı modellere benzemektedir. Söz konusu tasarılar henüz yasalaşmamış olsa da, etraflarında oluşan kamuoyu söylemi sektörde şimdiden caydırıcı bir etki yaratmış ve birçok uluslararası destekçinin hibe uygulamalarını ertelemesine veya küçültmesine neden olmuştur.

Örgütlenme ve Toplanma Özgürlüğünü Zayıflatan Hukuki ve Politik Eğilimler

40. Türkiye’de sivil alanın daralması, yalnızca idari baskılar ve mali kısıtlamalar yoluyla değil; aynı zamanda muhalefeti suç haline getiren ve anayasal güvence altındaki toplanma ve örgütlenme özgürlüklerini zayıflatan giderek daha baskıcı bir yasal çerçeve aracılığıyla da mümkün kılınmıştır. Bu eğilim, 2023 seçimlerinin ardından ivme kazanmış ve 2025 yılında gençlerin demokratik süreçlere katılımını doğrudan hedef alan kapsamlı yasal değişikliklerle doruğa ulaşmıştır.
41. Türkiye’de örgütlenme kavramı ulusal yasalarda dar bir çerçevede tanımlanmakta; bu terim yalnızca dernekler, vakıflar, siyasi partiler ve sendikalarla sınırlandırılmaktadır. Bu dar tanım, sivil inisiyatifler ve öğrenci toplulukları gibi gayriresmî ya da kısmen resmî yapıları dışarda bırakmaktadır. Uygulamada İHAS 11 ve 13. maddeler ve Anayasa Madde 33¹¹ herkesin örgütlenme özgürlüğünü güvence altına alsa da bu konuda mevzuat eksikliği bulunmaktadır.¹² İlgili bölümde detaylı bir şekilde açıklanan nefret suçlarıyla ve ayrımcılıkla mücadele tek başına örgütlenme özgürlüğünün konusu olmasa da mevzuat eksikliği, uygulamada devletin kısıtlı yaklaşımı ve karar alıcıların da nefret suçunu üreten konumda olması örgütlenmenin önünde engel oluşturmaktadır.
42. Gençlerin %73’ü herhangi bir yerde örgütlü olmadığını söylerken en çok örgütlenilen alan %12 ile öğrenci topluluklarıdır. Örgütlenmeme nedeni olarak sırasıyla ilgim yok, zamanım yok, fişlenmekten korkuyorum cevapları öne çıkmaktadır.¹³
43. 2015-2019 yılları arasında örgütlenme özgürlüğünü kullanan 2077 öğrenci gözaltına alınmış, 203 öğrenci tutuklanmış, 658 öğrenciye dava açılmış, 152 öğrenci hapis cezası almış, 720 öğrenci yaralanmış, 23 öğrenci ise yaşamını kaybetmiştir.¹⁴

¹¹ TC Anayasası, Madde 33. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

¹² Karan U. (2018). *Örgütlenme ve toplanma özgürlüğü*. Avrupa Konseyi. https://www.anayasa.gov.tr/media/3546/03_organlenme_toplanma.pdf

¹³ GoFor. (2024). *Gençlerin politik tercihleri araştırması 2024*. https://go-for.org/yayinlar/#flipbook-df_18668/1/

¹⁴ Türkiye İnsan Hakları Vakfı. (2021). *Demokratik yurttaşlık alanının daraltılması TİHV Akademi bilgi notu 1: Öğrencileri hedef alan ifade, toplantı, gösteri ve örgütlenme özgürlüğü ihlalleri (2015-2019)*. https://tihvakademi.org/wp-content/uploads/2021/04/Yurttaşlık_Alanı_Bilgi_Notu_1.pdf

Kampüslerde örgütlenme özgürlüğü konusuna derinlemesine baktığımızda, öğrenci kulüplerinin kapatılması, faaliyetlerinin engellenmesi, polis ve özel güvenlik müdahaleleri, yasaklar, disiplin soruşturmaları ve cezai yaptırımlar karşımıza çıkmaktadır.¹⁵

44. Son beş yılda öne çıkan iki büyük öğrenci hareketi bu konuda önemli bir örnek sağlamaktadır. İlki 2. Ocak 2021 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi’ne eski AK Parti Milletvekili Aday Adayı Melih Bulu’nun rektör olarak atanması ile başlayan Boğaziçi eylemleri, ikincisi ise yurt yetersizliği ve yüksek kiralara nedeniyle başlayan “Barınamıyoruz” eylemleridir. Her iki eylem de başladığı tarihten itibaren ülke geneline yayılmış ve etkileri günümüzde de devam etmektedir. Bu iki eylemde de örgütlenme hakkını kullanmak isteyen gençler polis müdahalesi, davalar, gözaltılar, tutuklamalara maruz kalmış eylemlere katılıp hakkında soruşturma başlatılan öğrenciler KYK burslarının kesilmesi, KYK yurtlarından atılmaları gibi temel haklarını ihlal eden cezalandırmalar yaşamıştır.¹⁶
45. Dernekler Kanununa göre¹⁷ bir derneğin kurulması için yedi kişinin bir araya gelip bir tüzük hazırlaması yeterlidir. Öğrenci toplulukları için bir standart uygulama olmadığı için her üniversite kendi standardını belirlemede ve 25 kişiye varan kurucu üye sayısı görülmektedir. Ayrıca öğrenci topluluklarının kurulması üniversitelerin ilgili birimlerinin onayına bırakılmıştır. Bu da öğrenci topluluklarının kuruluşunu dernek kuruluşundan daha zor bir hale getirmektedir.
46. 2018 tarihinde Dernekler Yönetmeliğinde¹⁸ yapılan değişiklik sonucu dernekler tüm üyelerini İçişleri Bakanlığına Bağlı DERBİS’e bildirmek zorunda kalmıştır. Bu da fişlenme korkusunu artıran ve derneklerin üye kaybetmesine sebebiyet veren bir durum oluşturmuştur.
47. 2020 yılında kabul edilen 7262 Sayılı Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun¹⁹, dernekler üzerinde denetimi artıran, yardım toplamayı zorlaştıran ve bireysel suçları üyesi olduğu dernekle ilişkilendiren yaklaşımıyla örgütlenme özgürlüğünü kısıtlayan uygulamalara yol açmıştır.²⁰

¹⁵ Sivil Alan Araştırmaları Derneği. (2023). *Kelepçelenmek istenen kampüsler: Pandemi sonrası kampüslerde ifade özgürlüğü bağlamında örgütlenme ve barışçıl toplanma hakkı*.

<https://sivilalanarastirmalari.org.tr/wp-content/uploads/2023/10/Kelep%C3%A7elenmek-%C4%B0stenen-Kamp%C3%BCsler.pdf>

¹⁶ Sivil Alan Araştırmaları Derneği (2023). Boğaziçi direnişi kronolojisi. <https://sivilalanarastirmalari.org.tr/kronoloji/>

¹⁷ Dernekler Kanunu, #5253. (2004). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5253&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

¹⁸ Dernekler Yönetmeliği, #25772. (2005).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8038&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

¹⁹ Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun, #7262. (2020).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=7262&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

²⁰ Uluslararası Af Örgütü. (Ekim 21, 2021). Türkiye: Terörün finansmanının önlenmesi hakkında kanun şimdiden sivil toplum üzerinde ‘caydırıcı etki’ yarattı.

<https://www.amnesty.org.tr/icerik/turkiye-terorun-finansmaninin-onlenmesi-hakkinda-kanun-simdiden-sivil-toplum-uzerinde-caydirici-etki-yaratti>

48. Dernekler yurt dışından aldığı fonları DERBİS üzerinden İçişleri Bakanlığına bildirmektedir. Bu bildirim terörün finansmanının önlenmesi ve kara para aklanmasıyla mücadele amacıyla yapılıyor olsa da bildirim sonucunda elde edilen veriler yurt dışından fon almayı kriminalize edecek şekilde kullanılmaktadır. Geçmiş dönemin İçişleri Bakanı bu verileri yanıltıcı bir şekilde kamuoyuyla paylaşarak insan hakları, gençlik hakları, LGBTİ+ hakları ve seçim güvenliği alanlarında çalışan örgütleri hedef gösterici açıklamalarda bulunmuştur. Ayrıca bazı basın kuruluşları da fon alan örgütlerin listeleri üzerinden hedef gösterici haberler yapmıştır.²¹
49. Türkiye’de kayıtlı 100.896 dernek bulunmaktadır.²² Dernekler kanununda şartları taşıyan derneklerin kamu yararına çalışan dernek olarak kabul edilmesi böylece çeşitli vergi muafiyeti ve teşviklerden faydalanabileceği tanımlanmıştır.²³ 2008 yılında yapılan değişiklikle bu statüyü verme yetkisi Cumhurbaşkanıya verilmiştir. Türkiye’de toplamda 364 dernek bu statüye sahiptir. Yetki devrinden sonra sadece 34 dernek Cumhurbaşkanı kararı ile bu statüyü alabilmiştir.²⁴ Dernekler tarafından toplanan yardımlar da izne tabidir. 50 kurum bu kanundan istisna edilmiştir.²⁵ Toplamda kaç derneğin yardım toplama izni olduğuna dair bir veri bulunmamaktadır. Gençlik örgütleri faaliyetlerini sürdürmek için gerekli kaynaklara erişmekte zorlanmakta ve bunu örgütlenmelerinin önünde ne büyük engellerden birisi olarak görmektedir.²⁶ GSB 2024 programında gençlik projelerine verdiği desteği azaltma kararı almıştır.²⁷ Ulusal Ajans tarafından kontrol edilen AB kaynaklı gençlik fonlarının çoğunluğu ise iktidara yakın kurumlara gitmektedir.²⁸ Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde kamu yararına dernek statüsü, yardım toplama izni, AB gençlik fonları gibi desteklerden gençlik örgütleri adil bir şekilde faydalanamamakta, faaliyetlerini sürdürmek için yurt dışından fon aldığı anda ise hedef göstermelere maruz kalmaktadır. Devlet sivil alanın önünü açan, destekleyen bir mekanizma sağlamak yerine sivil alanı kontrol eden, yönlendiren bir rol üstlenmektedir.
50. Mayıs 2025’te Türkiye Hükûmeti, “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun” başlıklı bir yasa teklifi sunmuş ve bu teklif, barışçıl toplanma ve örgütlenme

²¹ International Federation for Human Rights. (Mayıs 6, 2021). Turkey: Ongoing crackdown poses existential threat to independent civil society [Türkiye: Devam eden baskılar, bağımsız sivil toplum için varoluşsal bir tehdit oluşturuyor]. <https://www.fidh.org/en/region/europe-central-asia/turkey/turkey-ongoing-crackdown-poses-existential-threat-to-independent-26851>

²² Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2024). Dernek sayıları. <https://www.siviltoplum.gov.tr/dernek-sayilari>

²³ Dernekler Kanunu, #5253. (2004). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5253&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

²⁴ Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2024). Kamu yararı statüsüne sahip olup faal olan dernekler. [https://www.siviltoplum.gov.tr/kurumlar/siviltoplum.gov.tr/istatistikler/Kamu-Yarari/kamu_yararli_dernekler\(1\).pdf](https://www.siviltoplum.gov.tr/kurumlar/siviltoplum.gov.tr/istatistikler/Kamu-Yarari/kamu_yararli_dernekler(1).pdf)

²⁵ Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2024). İzin almadan yardım toplama hakkına sahip kuruluşlar. <https://www.siviltoplum.gov.tr/izin-almadan-yardim-toplama-hakkina-sahip-kuruluslar>

²⁶ GoFor. (2022). Türkiye’deki gençlik örgütlerinin yerel katılımı ve ihtiyaç analizi raporu. <https://go-for.org/turkiyedeki-genclik-orgutlerinin-yerel-katilimi-ve-ihhtiyac-analizi-raporu/>

²⁷ GoFor. (2023). Gençlik ve Spor Bakanlığı 2024 Bütçesi hakkında bilgi notu. https://go-for.org/yayinlar/#flipbook-df_18364/1/

²⁸ Teke, C. B. (Ağustos 22, 2024). Ulusal Ajans’tan TÜGVA, TÜRGEV, Ensar, İlim Yayma Cemiyeti ve tarikat derneklerine AB fonu yağdı. T24. https://t24.com.tr/haber/ulusal-ajans-tan-tugva-turgev-ensar-ilim-yayma-cemiyeti-ve-tarikat-derneklerine-ab-fonu-yagdi.1180189#google_vignette

hakkının kullanımını tehdit eden önemli bir hukuki gelişme olarak öne çıkmıştır. 29 Mayıs’ta Meclis’e sunulan ve 31 Mayıs’ta—özellikle hafta sonuna denk gelecek şekilde—hızla Adalet Komisyonu’na sevk edilen teklif, kamuoyunun sınırlı denetimine açılmış ve anlamlı bir demokratik tartışma süreci işletilmemiştir. Her ne kadar ceza infaz sisteminde reform iddiasıyla sunulsa da, teklifin içinde yer alan bazı hükümler, gençlerin barışçıl protestolara katılma hakkına doğrudan saldırı niteliği taşımaktadır:

- a. Teklif, kamu düzenini sağlama iddiasıyla yeni suç tanımları getirmektedir. 13. ve 14. maddeler, “ulaşımı engellemek” veya “trafik güvenliğini tehlikeye atmak” gerekçeleriyle cezai sorumluluğun kapsamını genişletmektedir. Örneğin, 14. madde, araçların hareketini “hukuka aykırı bir şekilde” engelleme eylemini, 1 ila 3 yıl arası hapis cezasıyla cezalandırılabilir bir suç olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, protestoların başka eylemlerle çakıştığı durumlarda birden fazla suçlamanın bir arada yöneltilmesine olanak tanıyan hükümler, özellikle yollar ya da kamusal geçiş alanlarında gerçekleşen barışçıl toplantıların topluca kriminalize edilmesinin önünü açmaktadır. Her ne kadar bu maddeler, kabul edilen nihai yasa metninden çıkarılmış olsa da, bu tür düzenleme girişimleri hükümetin toplanma özgürlüğüne ilişkin niyetini açıkça ortaya koymaktadır.
- b. Ayrıca, teklif şartlı tahliye ve denetimli serbestliğe erişimi ciddi şekilde kısıtlamaktadır. 18. ve 19. maddeler, cezanın infazında şartlı tahliye sınırını %50’den %40’a indirirken, denetimli serbestlikten yararlanma koşullarını da sıkılaştırmaktadır. Bu değişiklik, özellikle gençlik aktivistleri açısından son derece endişe vericidir. Protestoculara sıklıkla yöneltilen suçlamalar—2911 sayılı Kanunu ihlal etmek (6 aydan 3 yıla kadar), Cumhurbaşkanına hakaret (1 ila 4 yıl) veya kamu görevlisine direnmek (6 aydan 3 yıla kadar)—önceden para cezasına çevrilebilmekte ya da alternatif infaz yöntemleriyle uygulanabilmekteydi. Ancak yeni yasa kapsamında bu alternatifler ciddi biçimde sınırlandırılmaktadır. Bu tür suçlardan hüküm giyen protestocular artık görece kısa cezalar için bile hapis yatmak zorunda kalabilir. Yasa, cezanın en az onda biri kadar süreyle, en az beş gün olmak üzere fiilen cezaevinde kalınmasını zorunlu kılmakta ve böylece gençlerin öncülük ettiği protesto eylemleri üzerinde caydırıcı bir etki yaratmaktadır.
- c. Teklif, devletin dijital içerik üzerindeki yetkilerini genişleterek ifade özgürlüğünü de zayıflatmaktadır. 25. madde, “ilk bakışta açık bir ihlal” olduğu durumlarda, ayrıntılı bir incelemeye gerek duyulmaksızın mahkeme kararıyla 24 saat içinde içerik kaldırma veya erişim engeli getirilmesine izin vermektedir. Türkiye’nin keyfi dijital sansür uygulamalarıyla ilgili kapsamlı biçimde belgelenmiş sicati göz önüne alındığında, bu hükmün muhalefeti ve bağımsız gazeteciliği daha da bastırmak için kullanılma olasılığı oldukça yüksektir. Ayrıca, içerik kaldırma kararlarına uymayan sosyal medya platformlarına %50 ila %90 arasında bant daraltma (internet yavaşlatma) uygulanmasını zorunlu

kılmaktadır. Bu cezalandırıcı önlem, sivil toplumun ve gençlik gruplarının iletişim kurduğu, örgütlendiği ve bilgi paylaştığı çevrimiçi alanlara erişimi ciddi şekilde sınırlama riski taşımaktadır. Teklifte öngörülen uygulama mekanizmaları, dijital platformları devlet denetimi altına alma yönünde kapsamlı bir girişimi temsil etmekte; şeffaflığı, çoğulculuğu ve kamunun bilgiye erişim hakkını zayıflatmaktadır. 13 ve 14. maddelerde olduğu gibi, bu madde de nihai yasadan çıkarılmıştır. Ancak yine de Türkiye Hükümeti’nin dijital alandaki örgütlenme özgürlüğüne ilişkin siyasal tutumunu açıkça ortaya koymaktadır.

51. Bu değişiklikler, hem tasarımı hem de etkisi itibarıyla, demokratik katılımın temel araçları olarak sokak protestolarına ve dijital örgütlenmeye sıklıkla başvuran gençleri orantısız biçimde hedef almaktadır. Yasalar, protestoyu anayasal bir hak olmaktan çıkarıp bir güvenlik ve ceza uygulaması meselesi olarak yeniden çerçeveselendirmekte; bu da Türkiye’nin hukuk yapısında tehlikeli bir yön değişimini yansıtmaktadır.
52. Türkiye henüz resmî olarak bir “yabancı ajanlar yasası” kabul etmemiş olsa da, hükümet böyle bir yasa önerisinde bulunmuş ve giderek bu yönde bir söylem ile soruşturma pratiklerini benimsemeye başlamıştır. Yurtdışından fon alan sivil toplum kuruluşları, artan denetimlere, itibar zedeleyici saldırılara ve sadakatsizlik ya da yıkıcılık imalarıyla karşı karşıya kalmaktadır. 2024 yılında sunulan yasa tekliflerinde, yurtdışı kaynaklı STK’ların potansiyel “ulusal güvenlik tehdidi” olarak etiketlenmesi öngörülmüştür.
53. Bu söylem, sivil toplumun güvenikleştirilmesine yönelik küresel eğilimlerle örtüşmektedir; ancak Türkiye’de özellikle iklim adaleti, LGBTI+ hakları ve ayrımcılıkla mücadele gibi alanlarda ulusötesi savunuculuk yapan gençlik örgütlerini ciddi biçimde tehlikeye atmaktadır. Bazı örgütler, hedef haline gelmemek için bağışçı fonlarını iade etmek ya da uluslararası ortaklıklarını iptal etmek zorunda kalmıştır.
54. Bir zamanlar siyasi ifade ve öz-yönetim alanları olarak görülen üniversite kampüsleri, Türkiye’de sistematik olarak merkezi denetim altına alınmıştır. Cumhurbaşkanı tarafından, akademik seçim mekanizmaları devre dışı bırakılarak atanan kayyum rektörler, Türkiye’nin yakın tarihindeki kurumsal özerklik alanında yaşanan en büyük geri çekilmelerden birini temsil etmektedir. 2016’daki olağanüstü hâl sürecinden sonra standart hâle gelen bu uygulama, artık tamamen kurumsallaşmıştır: 2025 itibarıyla, 129 devlet üniversitesinin hiçbirinde seçimle belirlenmiş bir rektör görev yapmamaktadır.
55. Rektör atama süreci, şeffaflıktan, hesap verebilirlikten ve akademik kadrolar ya da öğrenci topluluklarıyla anlamlı bir danışma mekanizmasından yoksundur. Bu merkezîyetçilik, üniversitelerin gençlerin katılımı, eleştirel düşünce ve muhalefet için birer zemin olma işlevini doğrudan zayıflatmıştır. Pek çok üniversitede, özellikle LGBTI+ hakları, azınlık meseleleri veya akademik özgürlükler üzerine çalışan

demokratik öğrenci toplulukları yasaklanmış, faaliyetleri askıya alınmış ya da resmi olarak tanınmamıştır.

56. Kampüslerdeki baskı, hukuki gelişmelerle birlikte daha da yoğunlaşmıştır. Boğaziçi, Hacettepe, ODTÜ, Marmara ve Dokuz Eylül gibi üniversitelerde atanan rektörlere karşı barışçıl protestolara katılan öğrenciler, disiplin soruşturmaları, gözaltılar ve cezai suçlamalarla karşılaşmıştır. Yalnızca 2025 yılı içinde Yıldız Teknik Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi’ndeki gösteriler sonrasında yüzlerce öğrenci hakkında soruşturma açılmış; “kamu düzenini bozma”dan “kamu malına zarar verme”ye kadar uzanan suçlamalar, yalnızca barışçıl bir şekilde toplanan öğrencilere yöneltilmiştir.
57. Buna paralel olarak, birçok üniversitede Cinsel Tacizi Önleme Komisyonlarının (CİTÖK) kapatılması ve siyaseten uyumlu idari personelin atanması, güvenli, kapsayıcı ve demokratik akademik ortamlar yaratma çabalarını daha da kısıtlamıştır. Bu politikalar yalnızca gençlerin örgütlenme hakkını bastırmakla kalmamakta; aynı zamanda yükseköğretimin ideolojik bir yeniden yapılandırılmasını temsil etmekte, akademik liyakat ya da toplumsal sorumluluk yerine devlete sadakati önceliklendirmektedir.
58. Bu gelişmeler, yükseköğretimde gençlik örgütlenmesinin bir tehdit olarak görüldüğü ve üniversitelerin özerk kurumlar olmaktan çıkarılıp devletin gözetim ve ideolojik denetim araçlarına dönüştürüldüğü daha geniş bir otoriter yönelimi yansıtmaktadır.

Gençlik Direnişi ve Stratejik Uyumlanmalar

59. Türkiye’de derinleşen demokratik kriz ve artan baskılara rağmen, gençler siyasi yaşamdan geri çekilmemiştir. Aksine, Mart 2025 sonrasında, merkezi olmayan örgütlenme biçimleri, uyum sağlayan eylem taktikleri ve yaratıcı dayanışma yöntemleriyle tanımlanan yenilenmiş bir direniş kültürü ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler, geleneksel katılım kanalları sistematik olarak kapatılırken dahi, gençlerin sivil alanı savunma konusundaki kararlılığını açıkça ortaya koymaktadır.
60. Ekrem İmamoğlu’nun tutuklanması ve sivil özgürlüklere yönelik geniş çaplı baskı sonrasında tetiklenen ülke genelindeki gençlik protestolarının ardından, Türkiye genelinde gençler örgütlenme stratejilerini giderek daha fazla informal,, merkeziyetsiz ve yerel düzeyde kök salmış yapılara kaydırmıştır. Bu yaklaşım, gözetimi aşmalarına, hareket kabiliyetlerini korumalarına ve mahallelerde, yurtlarda ve çevrimiçi topluluklarda güvene dayalı dayanışma ağları kurmalarına olanak sağlamıştır.
61. Kamusal toplanmaların yasaklandığı ya da şiddetle dağıtıldığı şehirlerde öğrenciler, üniversite yemekhanelerini ve dersleri “sessiz boykot”larla protesto ederek, görünür olmayan ancak siyasi baskıyı sürdüren eylem biçimleri geliştirmiştir. Bu taktik, özellikle küçük grupların dahi cezai soruşturmaya maruz kaldığı yoğun güvenli kampüslerde son derece etkili olmuştur.

62. Artan hukuki riskler karşısında gençler, düşük riskli ancak yüksek etkili bir direniş biçimi olarak sembolik protestoyu da benimsemiştir. Yaygın olarak kullanılan taktikler arasında şunlar yer almaktadır:
- Gözaltına alınan öğrencileri temsilen merkezi meydanlara ve sınıflara boş ayakkabı veya kişisel eşyalar bırakmak,
 - Dijital sansürü aşmak için yerel argo kullanarak şifreli dayanışma mesajları paylaşmak,
 - Muhafif duyguları kültürel ifadelerle yerleştiren protesto müzikleri, şiirler ve görsel sanat eserleri dolaşıma sokmak.
63. Çoğunlukla şifreli ya da merkezizsiz mesajlaşma kanalları aracılığıyla yayılan bu sembolik eylemler, kamusal hayal gücünü yeniden sahiplenmekte ve fiziksel olarak bir araya gelmenin mümkün olmadığı durumlarda bile ortak bir direniş kültürü yaratmaktadır.
64. Kurumsal koruma mekanizmalarının çökmesiyle birlikte, gençlik örgütleri bu boşluğu doldurarak dayanışma ağları ve hızlı hukuki müdahale mekanizmaları kurmuştur. Mart 2025 protestolarının ardından, hukuk öğrencileri, genç avukatlar ve insan hakları savunucularından oluşan informal hukuk destek grupları; hak ihlallerinin belgelenmesi, hukuki danışmanlık sağlanması ve gözaltına alınan protestocuların duruşmalarının izlenmesi gibi çalışmalarını koordine etmiştir.
65. Buna paralel olarak, çeşitli gruplar şu alanlarda destek mekanizmaları oluşturmuştur:
- Travma yaşayan öğrenciler için psikolojik destek hatları,
 - Devlet yurtlarından atılanlara destek olmak amacıyla acil yardım fonları,
 - Yerinden edilen aktivistler ve öğrenciler için dayanışma temelli barınma kooperatifleri.
66. Bu girişimler, yalnızca devlet baskısının risklerini azaltmakla kalmayıp, aynı zamanda üretici bir siyaset anlayışını da temsil etmektedir; dayanışmayı ve bakım ilişkilerini birer direniş aracı olarak ortaya koymaktadır.
67. Ulusal düzlemde hukuk yollarının işlevsizleşmesiyle karşı karşıya kalan gençlik öncülüğündeki gruplar, giderek daha fazla uluslararası savunuculuğa yönelmiştir; gölge raporlar sunmakta, AB ve BM mekanizmalarına katılmakta ve diaspora örgütleriyle ittifaklar kurmaktadır. Örneğin, GoFor’un UPR (Evrensel Periyodik İnceleme) ve ICCPR (Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi) döngülerine sunduğu raporlar ile Avrupa Gençlik Forumu aracılığıyla yürüttüğü savunuculuk faaliyetleri, gençlik örgütlerinin mücadelesini uluslararası düzleme taşımış ve yerelde yaşanan ihlallerin küresel ölçekte görünür olmasını sağlamıştır.

68. Bu strateji, sivil alanın korunmasında hayati bir rol oynamıştır; çünkü uluslararası baskı, denetimsiz baskılara karşı caydırıcılığı olan az sayıdaki etkili araçtan biridir. Aynı zamanda, gençlerin yerel kısıtlamalar altında erişemeyecekleri dayanışma, eğitim ve destek ağlarına ulaşmalarını mümkün kılmıştır.

Öneriler ve İleriye Yönelik Yol Haritaları

69. 2025 yılında Türkiye’de gençlerin yaşadığı deneyim, sivil alanın daralmasının doğurabileceği sonuçlara dair çarpıcı bir uyarı niteliği taşımakla birlikte, aynı zamanda direniş ve yeniden inşa için bir yol haritası da sunmaktadır. Gençlik örgütlerinin, öğrencilerin ve aktivistlerin doğrudan deneyimlerinden beslenen bu bölüm, toplanma ve örgütlenme özgürlüğünü savunmayı taahhüt eden ulusal, bölgesel ve uluslararası aktörler için önerileri ortaya koymaktadır.

Türkiye Hükümeti’ne yönelik olarak:

70. Barışçıl protestoların kriminalize edilmesine son verin ve Mayıs 2025 Ceza İnfaz Yasa Teklifi gibi cezalandırıcı yasal düzenlemeleri geri çekin. Protestolara katılım nedeniyle ek cezalar öngören yasalar, uluslararası insan hakları standartlarıyla uyum sağlanabilmesi için derhal yürürlükten kaldırılmalıdır.
71. Üniversitelerde kurumsal özerkliği yeniden tesis edin; seçimle belirlenen rektörlük sistemini geri getirin, öğrenci kulüplerini siyasi ayrımcılık gözetmeksizin tanıyın ve kampüslerin demokratik katılım için güvenli alanlar olmasını sağlayın.
72. Protestolara katılım veya muhalif görüşler nedeniyle öğrencilere yönelik barınma hakkının, yurt imkanlarının ya da sosyal yardımların iptal edilmesi gibi misilleme uygulamalarına son verin.
73. Gençlerin öncülük ettiği sivil toplum kuruluşlarının kamu kaynaklarına siyasi müdahale olmaksızın erişimini güvence altına alın ve idari ya da mali denetimleri baskı aracı olarak kullanmaya son verin.
74. Öğrenci topluluklarının kurulmasına ilişkin ulusal bir standart belirlenmeli ve bu standart, bir sivil toplum kuruluşu kurma koşullarından daha zorlayıcı olmamalıdır.
75. Örgütlenme özgürlüğünün kullanılması nedeniyle bursların kesilmesi, öğrencilerin yurtlardan atılması veya eğitimden uzaklaştırılması gibi cezalandırıcı uygulamalara son verilmeli ve bu uygulamalar yasayla açıkça yasaklanmalıdır.
76. Dernek faaliyetlerini kısıtlayan değil, kolaylaştıran ve koruyan bir bakış açısıyla dernekler mevzuatı yeniden düzenlenmelidir. Derneklerin üye bilgilerini bildirme zorunluluğu kaldırılmalı ve kişisel verilerin korunması güvence altına alınmalıdır.

77. Kamu kurumlarının derneklere eşitsiz muamelede bulunmasına olanak tanıyan yardım toplama izni veya kamu yararına dernek statüsü gibi uygulamalar, adil ve eşitlikçi bir temelde yeniden düzenlenmelidir.
78. Yurtdışından fon almanın kriminalize edilmesine dayalı anlayış terk edilmelidir; kamu kaynaklarının sivil toplum kuruluşlarına adil biçimde dağıtılmasını sağlayacak denetim mekanizmaları oluşturulmalıdır. 7262 sayılı yasa, sivil toplumun katılımıyla yeniden gözden geçirilmeli ve revize edilmelidir.
79. Sivil toplumun tanımı, sivil inisiyatiflerin ve platformların da tanınmasını mümkün kılacak şekilde yasal mevzuatta genişletilmelidir.

Uluslararası bağışçılar ve kalkınma ajanslarına yönelik olarak:

80. Gençlik sivil toplumu için sürdürülebilir mali destek mekanizmaları yeniden inşa edilmeli; çok yıllık, temel ve esnek fonlama seçenekleri, büyük STK’ların ötesine geçerek taban örgütlerine ve gayriresmî gençlik gruplarına da ulaşmalıdır.
81. Yardımın güvenlikleştirilmesinden kaçınılmalı; fonlamanın siyasetleştirme ya da devlet onayı şartına bağlanmaması sağlanmalı ve yerel sahiplenme ile birlikte tasarlanan program yapıları önceliklendirilmelidir.
82. Genç insan hakları savunucularına yönelik acil yer değiştirme, hukuki destek ve dijital güvenlik altyapısı gibi bölgesel koruma mekanizmaları desteklenmelidir.
83. Gençlik örgütlerinin BM, AB ve uluslararası politika alanlarında yer alabilmesini sağlayan ulusötesi savunuculuk ve denetim mekanizmaları fonlanmalıdır.

Birleşmiş Milletler Sistemi ve Özel Raportör’e yönelik olarak:

84. BM sistemi, barışçıl toplanma ve örgütlenme özgürlüğünü gençlerin temel hakkı olarak açıkça tanıyan Evrensel Gençlik Hakları Sözleşmesi’nin oluşturulması yönünde bir girişim başlatmalıdır. Mevcut uluslararası çerçeveler, özellikle 18–35 yaş aralığındaki gençler için sivil alanı korumakta yetersiz kalmaktadır. Halihazırda gençlik haklarına adanmış uluslararası bir sözleşme bulunmamaktadır—bu, küresel insan hakları sisteminde kritik bir boşluktur. Gençlik hakları her ne kadar insan haklarının bir parçası olsa da, gençlerin barışçıl toplanma ve örgütlenme gibi temel özgürlüklerini tam anlamıyla kullanmalarını engelleyen sistematik bariyerler mevcuttur. Bu hakların kendine özgü ve yapısal biçimde tehdit altında olduğunu tanıyan bir Evrensel Gençlik Hakları Sözleşmesi’ne acilen ihtiyaç vardır. Böyle bir sözleşme, bu normatif boşluğu kapatacak ve gençleri demokratik yaşamın tam hak sahibi aktörleri olarak tanıyacaktır.

85. Daralan sivil alan koşullarında yüksek risk altındaki özel bir grup olarak gençleri tanıyın ve devletlerin gençlerin toplanma ve örgütlenme haklarını nasıl koruması gerektiğine dair hedefe yönelik rehber ilkeler benimseyin.
86. 2030 Gündemi, iklim taahhütleri ve barış inşası çerçevelerinin tümüne bu özgürlüklerin korunmasını teme alacak ve kesişen ilkeler olarak entegre edecek şekilde, gençlerin sivil alan direncine yönelik küresel bir gündem teşvik edilmelidir.
87. Geleneksel STK modelleri dışında faaliyet gösteren gençlik öncülüğündeki aktörler için koruma stratejileri ve kurumsal etkileşim yollarını da içerecek şekilde, merkeziyetsiz ve informal örgütlenmeye yönelik iyi uygulamalar geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.

Sonuç ve Değerlendirme

88. Artan baskılara rağmen, Türkiye’deki gençlik demokratik değerleri ve insan haklarını savunma konusunda olağanüstü bir kararlılık göstermiştir. Daralan sivil alana verdikleri yanıt—informal ağlar, merkeziyetsiz hareketlenmeler, karşılıklı dayanışma yapıları ve uluslararası savunuculuk aracılığıyla—yalnızca bir hayatta kalma stratejisi değil, aynı zamanda otoriter baskı koşulları altında sivil katılımı cesurca yeniden tahayyül etme çabasıdır.
89. Kurumsal yolların kasıtlı olarak tıkandığı bir ortamda, gençler yeni siyasal katılım biçimleri yaratmaya devam etmektedir. Öğrenciler tarafından oluşturulan hukuki destek grupları, koordineli direnişi mümkün kılan şifreli dijital platformlar ve küresel sivil toplum aktörleriyle ulusötesi dayanışma eylemleri, Türkiye’de onur, adalet ve kolektif dayanışmaya dayanan yenilenmiş bir sivil kültürün temelini atmıştır.
90. Bu çabalar tek başına değerlendirilmemelidir. Türkiye vakası, toplanma ve örgütlenme özgürlüklerinin giderek daha fazla tehdit altında olduğu küresel eğilimlerin simgesel bir örneğidir. Bu nedenle, uluslararası aktörler—özellikle bağışçılar, çok taraflı kurumlar ve insan hakları mekanizmaları—sadece Türkiye’deki gençlik hareketlerini korumak ve desteklemekle kalmamalı, aynı zamanda onların yenilikçi direnişlerinden ders çıkarmalıdır. Demokratik alanın savunulması yalnızca bir politika meselesi değil, paylaşılan küresel bir sorumluluktur.
91. Bu kritik dönemde, toplanma, örgütlenme ve muhalefet özgürlüğünün korunması, yalnızca Türkiye’nin gençlerinin geleceği için değil, aynı zamanda dünya genelinde demokratik ilkelerin muhafazası için de hayati öneme sahiptir.

**GENÇLİK
ÖRGÜTLERİ
FORUMU**